

היבטים לשוניים בפרשת יתרו פג

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת יתרו ובהפטרה ובראשון של משפטים

ג נְכַרְיָה: נו"ן בקמץ חטוף, הר"ש בחירק חסר, דגש חזק ביו"ד ותחתיה קמץ, אין לקרא 'נוכריאה'
ה אֶל-הַמִּדְבָּר: הבי"ת ברביע, לא במתיגה זקף ¹
ז הָאֱהָלָה: טעם סו"פ באל"ף ²
ח מְצַאֲתֶם: במלעיל
ט וַיַּחַד: החי"ת בפתח והדל"ת בשוא נח ודגש
יח יא זָדוּ: במלרע
יב לֹא-כָל-לֶחֶם: יש לקרוא בהעמדה קלה בלמ"ד הראשונה, כ"ף בקמץ חטוף (קטון), ויש להפריד בין המילים אע"פ שהן מוקפות
יח יג עליית שני
יח טז וְשִׁפְטֹתָי: טי"ת בשווא נח על אף הקושי שבקריאה עקב דמיון הצלילים
יח כ יִלְכוּ בָהּ: טעם נסוג אחור ליו"ד ועם זה השוא נע
יח כא שְׁנָאֵי בַצַּע: טעם נסוג אחור לשי"ן המנוקדת בחולם חסר והנו"ן אחריה בשווא נע
יח כג וַיְכַלֶּה: במלרע, הכ"ף בקמץ קטן
יח כד עליית שלישי
יח כו יִשְׁפוּטוּ: במלרע, הפ"א בשורק
יט א עליית רביעי
יט ב וַיַּחַן-שָׁם: געיה ביו"ד
יט ג וַתִּגֵּד: הגימ"ל בצירי ואין להשמיע את היו"ד שלאחריה
יט ה והֵייתֶם: במלעיל. סג"ל: יש להדגיש את הלמ"ד
יט ו תְהִיו-לִי: געיה בתי"ו
יט ז עליית חמישי
יט י וְקִדְשֵׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר: על פי ברויאר ורב הספרים אשר בידינו, ההטעמה היא - מרכא טפחא אתנח
יט יג יִיָּהּ: יו"ד ראשונה בחירק חסר, יו"ד שניה בקמץ ובדגש חזק
יט יח עָשָׂן: מנוקד קמץ ופתח, פועל בעבר ³ אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ: להקפיד על הפרדת ה' – באש ⁴
יט יט הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד: טעם טפחא בתיבה הוֹלֵךְ
יט כ עליית ששי

¹ המצאת רו"ה (מתיגה זקף) נסתרת ממקורות מדויקים

² וכן בכל מקום, "תיקון" וחומש איש מצליח וסידורי איש מצליח ועבודת ה' (חולון) שיבשו!

³ מתוך הערה שבספר תורה קדומה

⁴ יש להחיש את קריאת שם ה' כך שיישמע קרוב יותר לתיבה הקודמת

יט כד פֶּן-יִפְרֹץ-בָּם: הרי"ש בקמץ קטן

עשרת הדברות⁵

בטעם תחתון: מִבֵּית במונח עֲבָדִים באתנח, הפסוק הראשון מסתיים בתחילת הדיבר השני בתיבה עַל-פְּנֵי ולכן הנר"ן בקמץ

בטעם עליון: מִבֵּית במרכא עֲבָדִים בסילוק (סו"פ) וזהו הנוסח הנכון לטעם עליון. אין להשיג על אותם הוצאות אשר צירפו את הדיבר הראשון והשני אל פסוק אחד ארוך⁶. הפסוק השני מתחיל ב- לֹא יִהְיֶה-לְךָ, עַל-פְּנֵי והנר"ן בפתח, וטעם אתנח בתיבת לְשֹׁנָי. כך יוצא שכל דיבר נתון בפסוק נפרד. כמו כן, אין להשיג כלל על הרביע שיש בקורן במילה עבדים.

כ ה

תְּעַבְדֶּם: הת"ו בקמץ רחב והע"ן בקמץ קטן. קִנְיָא: קו"ף פתוחה ויש להדגיש את הנר"ן להבדיל לשון קנאה מלשון קנין. וְעֵשָׂה: טעם נסוג אחור לעי"ן

פסוק	טעם עליון	טעם תחתון
ט	וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכְתֶּךָ וְעֵשִׂיתָ בטעם משרת ולכן הכ"ף בתיבת כָּל רפויה	וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכְתֶּךָ: וְעֵשִׂיתָ בטעם מפסיק - הכ"ף בתיבת כָּל דגושה
יג	לֹא תִרְצַח: ס לֹא תִנְאַף: ס לֹא תִגְנֹב: הת"וין דגושות	לֹא תִרְצַח ס לֹא תִנְאַף ס לֹא תִגְנֹב: הת"וין רפויות, הצד"י בקמץ גם בתחתון

כ יד וְעַבְדֶּוּ וְאִמָּתוֹ וְשׂוֹרְוֹ וְחִמְרוֹ: וא"ו החיבור מנוקדת: שווא, פתח, שווא, פתח

כ טו עליית שביעי

כ טז דִּבְרֵי-אַתָּה: למרות המקף הבי"ת בצירי; וְאֵל-יִדְבַּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נִמּוֹת: יש להחיש את קריאת התיבה אֱלֹהִים להסמיכה לתיבה הקודמת

כ יט מפטיר

כ כ אֱלֹהֵי לְסָף: טעם נסוג אחור ללמ"ד

כ כ לא-תִגְלֶה: הת"ו בחירק חסר ודגש חזק בגימ"ל הקמוצה

הפטרה בישעיהו ו א - ז ו, ט ה-ו:

ו א וְשׂוֹלְיוֹ מְלֹאִים אֶת-הַיִּכָּל: טעם טפחא בתיבת וְשׂוֹלְיוֹ

ו ד אִמּוֹת: ידגיש את המ"ם להבדיל מלשון שפחה

⁵ בשנים קודמות צורף לגליון זה קובץ פי די אף בעריכת ידידנו ר' יעקב לוינגר ז"ל המראה בבירור את ההבדלים בין הטעם העליון לתחתון.

⁶ מקור השיבוש כנראה בכך שחלק מהדפוסים וכתבי היד הטעימו הטעמה כפולה על גבי אותו טקסט וכך נוצר קושי לזהות את הטעמה המיועדת לכל חלוקה

ו ה **כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ**: המילה כִּי מוטעמת ברביע טעם מפסיק, כך הדבר במדויקים⁷, ולא בדרגא

ו ו **וַיִּנְתֵּן**: העי"ן בקמץ קטן. **רְצַפָּה**: הפ"א דגושה⁸. **בְּמִלְקָחִים**: הקו"ף בפתח

ו ז **וַיַּגַּע**: במלרע, הי"ד בפתח לא בחירק

ו ח **יֵלֶךְ-לָנוּ**: געיה ביו"ד

ו י **וְשָׁב**: וי"ו החיבור בקמץ. **וּרְפָא לֹו**: טעם נסוג אחר לרי"ש

ו יא **אִם-שָׂאוּ**: במלרע

ו יב **וּרְבָה**: הטעם בביל"ת מלרע

ו יג **עֲשִׂרְיָה**: רי"ש בחירק חסר, יו"ד בקמץ ודגש חזק. **וְשָׁבָה**: הטעם בשי"ן מלעיל⁹

ז ב **נָחָה**: הטעם בנ"ן מלעיל הקורא מלרע משנה לזמן בינוני (הווה)

ז ג **וְשָׂאָר יָשׁוּב בְּנֶגְדְךָ**: אף על פי שהטעם מפסיק בתוך השם, כך צריך לקרוא, הטפחא בתיבת **וְשָׂאָר**

ז ד **הַשְּׂמֹר**: כאן המקום היחיד המוטעם מלרע, והמ"ם בצירי, בשאר מקומות הטעם בשי"ן והמ"ם בסגול

ז ו **בֶּן-טַבָּאֵל**: הטי"ת בקמץ רחב והביל"ת אחריה בשווא נע

ט ו **לִם רַבָּה**: קרי **לְמַרְבָּה**

ראשון של משפטים:

כא ד **וַיִּלְדָּה-לֹו**: געיה ביו"ד ולמ"ד בשווא נע, הקורא נח משבש את המשמעות¹⁰ **לֹו**: הלמ"ד רפויה

כא ו **וַרְצַע**: יש להשמיע את העי"ן בסוף מילה, הקורא בה"א משבש את המשמעות עד כדי גיחוך

כא ז **שני** במנחת שבת

כא ח **אִם-רַעָה**: להקפיד על קריאת העי"ן, שלא יישמע מלשון ראייה. כתיב: **לָא קרי**: לֹו

כא ט **יִעֲדָנָה**: הי"ד בחירק מלא, אין לבטא שווא במקומו

כא יב **שלישי** במנחת שבת

וְשִׁמְתִי: הטעם בתי"ו מלרע

כא טו **וּמִבְּה אָבִיו וְאִמּוֹ מֹזַת יוֹמַת**:

ההפסקה העיקרית בטפחא, יש להחיש את קריאת התיבה **וְאִמּוֹ** להסמיכה לתיבה שלפניה וכן הדבר בפסוק יד **וְכִי-יֵזֵד אִישׁ עַל-רַעְהוּ לְהַרְגּוֹ בְּעַרְמָה** וכן הוא בהמשך יז **וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ**

מֹזַת יוֹמַת

הרב בצלאל אריאל נר"ו על החלוקה היהודית של הסדרים
אוהבי התורה ולומדיה שלום רב,
מנן הפסוקים בעשרת הדיברות /מדברי אבי מורי

⁷ כא"צ ולנינגרד

⁸ כשמדובר על רצפת הבית הפ"א רפויה

⁹ וי"ו ההיפוך לעתיד משנה למלרע רק מדבר ונוכח (אני ואתה).

¹⁰ הגעיא ביו"ד איננה בכ"י, בעיקר צריכים להזהר כאן מי שאינם מבחינים בין קמץ לפתח

הסופר שמואל בן יעקב כתב - "זה המחזור מקרא שלם נכתב ונגמר בנקודות ובמוסרות ומוגה יפה במדינת מצרים. ונשלם בחדש סיון שלשנת ארבעת אלפים ושבע מאות ושבעים שנה לבריאת עולם". (כתב יד זה מכונה 'לינגרד').

וכשמסתכלים בעשרת הדברות שבסדרת יתרו ובעשרת הדברות שבסדרת ואתחנן רואים שהתיבה עבדים מוטעמת באתנחתא ובסוף פסוק ולאחריהם נקדתיים. והנקדתיים שייכות לסוף הפסוק, שהוא הטעם האחרון. והסופר שמואל בן יעקב כתב נקדתיים בסוף כל דבר, ולא בסוף כל פסוק. (אמנם בעשרת הדברות שבסדרת ואתחנן ישנן נקדתיים בסוף השורה אחרי עלפני ואחרי מתחת לארץ ואחרי עבדך ואתמך כמוך, אבל אפשר לראות שהן אינן דומות לנקדתיים שבכל שאר העמוד).

ולפי זה הדבר הראשון בטעם העליון הוא אָנְכִי ה' א' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים: והנה בתיבות עלפני יש סוף פסוק, והוא שייך לטעם התחתון. והפסוק הראשון בטעם התחתון בעשרת הדברות הוא אָנְכִי ה' א' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים לְאִי־יְהוָה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי: ונראה לי, שהטעימו כך את הטעם העליון והטעם התחתון, כדי לקיים את מה שאמר רב המנונא "אָנְכִי וְלֹא־יְהוָה לְךָ מִפִּי הַגְּבוּרָה שִׁמְעוּנִים", שהקדוש ברוך הוא אמרם בלשון מְדַבֵּר.

בטעם העליון מקיימים את זה על ידי כך שֶׁהַדָּבָר הָרִאשׁוֹן אָנְכִי הוּא יְחִידָה אַחַת, וְהַדָּבָר הַשֵּׁנִי לֹא יְהוָה־לְךָ הוּא יְחִידָה אַחַת, ושני הדברות הראשונים הם פרשה אחת סתומה. ובטעם התחתון מקיימים את זה על ידי כך שכל אָנְכִי וְיְהוָה לְךָ לֹא־יְהוָה לְךָ כתובים בפסוק אחד.

ולפי זה פסוק כו בסדר טו בספר שמות הוא הדבר השלישי שכתוב בו אֶת־שְׁמִי וְכוּ אֶת־שְׁמִי. ופסוק לב בסדר טו הוא לב הסדר, כי יש בו ארבע דברות. (ובספר שמות ישנם עשרים ותשעה סדרים).

מִקִּדְשׁוֹ שֶׁל רֹאשׁ סֵדֵר זֶה הוּא בֵּינָן אֲנִי לְהַבְנֵת הַפְּקִידִי וְרֹאשֵׁי הַמִּזְבֵּיחַ בְּחֵן כָּל־יִשְׂרָאֵל עֵצְבוּ לֵנוּ אֵת סֵדֵר לִימֵד הַחֲנֻךְ, הֵם בְּתוֹרַת הַרְגִישׁ אֵת הַפְּסֻקִים הַמְהוּרִים אֵת הַצִּיד הַמְרֻכָּזִים סְבִיבֵי יֵשׁ לְלַמֵּד אֵת יְחִידַת הַלִּימֹד כַּסֵּרֵת וְאֵת הַחֲנֻךְ כּוֹלֵו כְּכֹלל.

סֵדֵר זֶה מִתְחִיל בַּפְּסוּקִים הַשְּׂשִׁי שֶׁל הַפְּרָשָׁה. וְפָרָשָׁה זֹאת מְחַזֶּקֶת בְּ"חֻזֵּק הַשְּׂלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל" הַפְּסוּקִים שֶׁנִּבְחָר לְרֹאשׁ סֵדֵר זֶה הוּא בְּתוֹךְ דְּבַר הַקְּדוֹשׁ בְּרֹךְ־הוּא לְמִשְׁחָה רַכְנֵו. עַקֵּב חֲשִׁיבוּתוֹ הוּא נִקְבַּע לְרֹאשׁ סֵדֵר: וְאַתֶּם תְּהִי־לִי מַמְלַכַת כְּנִתְּיִים וְגוֹי קְדוֹשׁ, פְּסוּקִים זֶה מְגִידֵר אֵת מִהוּתוֹ שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל וְאֵת תְּכֵלֶת מִתֵּן תּוֹרָה. כְּבִרְיִיתָא (שִׁבְתָּ דָּף ט"ז): הַמְתַּאֲרַת אֵת שְׂאִירֵעַ בְּכָל יוֹם מִרֹאשׁ חוֹדֶשׁ סִיווֹן וְעַד לְמִתֵּן תּוֹרָה נֶאֱמַר שְׁבִימִים הַשְּׂנַיִ לְהוֹצֵאתֶם לְדַבְּלֵי הַר סִינַי אֲמַר לְהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרֹךְ־הוּא "וְאַתֶּם תְּהִי־לִי יוֹי", גַּם כֹּאֵן בְּתוֹרָה הַגְּמֵרָא בַּפְּסוּקִים זֶה וְלֹא צִיטָטָה אֵת דְּבַר ה' מִתְחִילָתֶם.

הַרְאִיָּה עַקֵּב זֶלַל (עֵין אִי"ה ט"ז) מְבַאֵר שֶׁפְּסוּקִים זֶה הוּא יִצְרָחוּ הָעֵלְיוֹן שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל: "הַמְטֵרָה הַיּוֹתֵר אֲתוֹרָנָה, מִסֵּרַת טְגוּלוֹת הַקְּדוֹשָׁה הַעֲלִימָה, שׁוּחֵי מִתְּכֵלֶת בְּמִהוּתָהּ הַאֲמִיתִית שֶׁל הָאֵימָה בְּכֹלֵלָה וְאַתֶּם תְּהִי־לִי מַמְלַכַת כְּנִתְּיִים וְגוֹי קְדוֹשׁ, מְרִידִים וְעֵלְיוֹנִים לְעוֹלָם כּוֹלֵו, וְקְדוֹשִׁים בְּחִיָּהֵם הַחֲצִיצוֹנִיִּים וְהַפְּנִימִיִּים, הַיְחִידִיִּים וְהַלְּאֻמִּיִּים. אֵלֵה הַגְּדוּלוֹת וְגַן הַתּוֹצְאוֹת וְיּוֹתֵר מֵאֲחֵרוֹת, שְׁעֵין ה' צוּפִיהַ טְרוּעָק לְהַלֵּל אֵת כָּל הַטִּיבּוּבִים אֵלֵיָהֵן. וְסוּף מַעֲשֵׂה בְּמַחֲשֶׁבֶת תְּחִילָה, לְהוֹדִיעַ שֶׁהַמְטֵרָה הַיּוֹתֵר אֲתוֹרָנָה כְּשׁוּחָה חֵיא."

וְכֵן כְּתַב הַלְּמַכֶּם בְּמִזְבֵּחַ: "וְכֹאשֶׁר שִׁלַּח ה' אֵת מֹשֶׁה רַכְנֵו לְעִשְׂדוֹתֵנוּ מַמְלַכַת כְּנִתְּיִים וְגוֹי קְדוֹשׁ כִּידְעֵנוּ יְחַעֲלֵה". (שִׁדְה תְּבוּכִים מְרַגְּסִים הַרֵב קִאֲפָה, הַלֵּק שְׁלִישִׁי פֶרֶק לָב, צְמֵר שְׁמֹ סֵדֵר שְׁמַאֲלִי. גַּם דְּרַמְבַּם מְחַיֵּהֵם לְפִסְטוֹק זֶה כִּי־צוּד עֲתִידִי, שִׁירֵשׁ בְּסִימִם תְּהִלָּךְ אֲרוּךְ שֶׁל חֲנֻךְ הַעַם.

וְאִי גַם לְשִׁים לֵב לְתַרְגוּמוֹ שֶׁל אֲוִנְקֵלוֹס (בַּפְּסוּקִים ג') לְדְבַרֵי תּוֹרָה וְיִשְׁשׁ לְפָנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הַאֲלֵה - וְסֵדֵר קְדָמֵיהֶן. לְשִׁים אֵת לִימֵד הַתּוֹרָה פְּרִדְשׁוֹ לְסֵדֵר אֲוֹתוֹ, וְעַל כֵּן יְחִידַת לִימֵד בְּחֻזֵּק הַחֲלֻקָּה הַיְחִידִית קְרִיָּה 'סֵדֵר'. עֲשֵׂרֵת הַיְחִידוֹת הֵן חֲלֻקֵּי מַסְדֵּר טו. הַפְּסוּקִים הָרִאשׁוֹן שֶׁלֵּהֵן הוּא פְּסוּקִים זֶה. לְעוֹמֵת זֶה, בְּחֻלּוֹקָה הַזוּרָה לְפָרְקִים הַפְּסוּקִים הָרִאשׁוֹן שֶׁל עֲשֵׂרֵת הַיְחִידוֹת הוּא הַפְּסוּקִים הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַפְּרָק. הַבְּדֵל זֶה בֵּין הַחֲלֻקוֹת מוֹפִיעַ גַּם כְּשִׁיָּה הֵים. הַמְסֵר הַיְחִידִי הוּא שְׂאִירֵעַ שִׁיָּא אֲתוֹ עוֹמֵד בְּפָנֵי עֲצָט, הוּא תְּלוּי בְּהַבְנָה לְקִרְאָתוֹ. הַעַם שֶׁנִּבְנַע לִים סוּף עַד שְׁבַא מִים עַד נַפֵּשׁ, הַכֵּן עֲצָמוּ לְנֵס קְרִיעַת הַיָּם, וְהַמְהַרָּה שֶׁל שְׁלוֹשֵׁת יָמֵי הַגְּבֻלָּה הֵיא הַכְּסִים לְמִתֵּן תּוֹרָה.

הַרֵב גּוֹר-אֵרִיָּה צוּר נִר"ו. יֵשׁ לִיתֵן טַעַם לְאֹמְרוֹ לְעֵתִים יְתָרוֹ לְבַד, וְלְעֵתִים יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה, אֹו חֲתָנָךְ יְתָרוֹ, וּמִדּוּעַ מוֹסִיפָא שֶׁל פִּס' יב עַד פִּרְשַׁת יְתָרוֹ יֵאמַר רַק חֲתָן מֹשֶׁה לֵּלֵא שְׁמוֹ יְתָרוֹ.

וּבְשִׁימּוֹת לֵב וְעַל פִּי הַזֶּה"ק כְּדִלְקָמּוֹן יֵשׁ לּוֹמַר, כָּל הַפְּעַמִּים שֶׁנִּקְרָא יְתָרוֹ אֹו יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה, הֵם לְפָנֵי גִיּוּרוֹ. וְכִשְׁהוּא נִקְרָא חֲתָן מֹשֶׁה לְבַד הוּא לְאַחַר גִּיּוּרוֹ. וְכִפִּי שְׁמוֹתְבֵאֵר בְּסִיפָא שֶׁל פִּס' יב: וְיִקָּח יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עֲלָהּ וְזָבְחִים לְאֱלֹהִים וַיָּבֵא אֶהָרֵן וְכָל | זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶכָל-לֶחֶם עִם-חֲתָן מֹשֶׁה לְפָנֵי הָאֱלֹהִים. הַרִי הַרִישָׁא שֶׁל הַפְּסוּקִים מִיְרִי לְפָנֵי גִיּוּרוֹ, וְלִכֵּן כְּתִיב וְיִקָּח יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עֲלָהּ וְזָבְחִים לְאֱלֹהִים, וְהַסִּיפָא שֶׁל הַפְּסוּקִים מִיְרִי לְאַחַר גִּיּוּרוֹ: וַיָּבֵא אֶהָרֵן וְכָל | זְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶכָל-לֶחֶם עִם-חֲתָן מֹשֶׁה לְפָנֵי הָאֱלֹהִים. וְלִכֵּן בְּסִיפָא לֹא מוּבֵא

שמו יתרו. וכן מכאן ואילך עד סוף הפרשה נקרא חתן משה, כי מכאן ואילך הוא לאחר גיורו.

ואע"פ שנכתב פסוק זה לאחר וַיַּחַד יְתָרוֹ שֶׁהוּא בַּפְּסוּק ט', שממנו למד רב על מילתו של יתרו (סנהדרין צד): מאי וַיַּחַד יְתָרוֹ, רב אמר שהעביר חרב חדה על בשרו, אע"פ כן יש לומר שאין הם כתובים כסדר:

הרישא: וַיִּקַּח יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים, היא לפני פסוק ט' שנאמר בו וַיַּחַד יְתָרוֹ, שהעביר חרב חדה על בשרו,

והסיפא: וַיָּבֵא אֶהָרֹן וְכָל | זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַכֹּל-לֶחֶם עִם-חֲתָן מֹשֶׁה לְפָנֵי הָאֱלֹהִים, היא במקומה לאחר פס' ט' שנאמר בו וַיַּחַד יְתָרוֹ, שהעביר חרב חדה על בשרו ולכן נאמר בה חתן משה בלבד, כי זה לאחר גיורו.

או כלך לדרך זו: כדקיי"ל מל ולא טבל כאילו לא מל. ובתחילה (פסוק ט') מל ועדין לא טבל, שנאמר וַיַּחַד יְתָרוֹ, ולאחר מכן ברישא של פסוק יב הקריב קרבנותיו, ומכיון שלא טבל עדין נקרא יתרו, ואחר שטבל השלים בזה את גיורו, ולכן נקרא בסיפא של פסוק יב: חתן משה.

וכן מובא בזה"ק (ויקרא, ט' עמ' ב') שנקרא יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה, עת הביא קרבנותיו לפני גיורו:

מה כתיב ביה בַּיְתָרוֹ, וַיִּקַּח יְתָרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים, דְּהוּא אֶקְרִיב קֶרְבָּנָא לְקוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא, [ורק אחרי כן] וְאַתָּא לְאַתְגִּיירָא.

כלומר, שהקריב קרבנותיו לאלקים וְאַתָּא לְאַתְגִּיירָא, ורק אח"כ בא להתגייר. והקב"ה הסכים על ידו כמובא שם בזה"ק מְכָאן אֹלִיפְנָא דְכָל מָאן דְּאֶקְרִיב קֶרְבָּנָא בְּרַעוּתָא דְלְבָא, קוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא אֹזְדָּמְנוּ לְקַבְלִיהָ. כאן לימדנו הקב"ה גודל מעלת רצון הלב, שהקב"ה בא לקראתו, שהרי מקריב ברצון הלב.

ואשר על כן, לאחר שנתגייר כבר לא נאמר יתרו חותן משה. אלא רק חותן משה. שהיה בעצמו כבר כביכול בדרגת משה וישראל, הדומים למלאכי השרת, ונתעצמה בו הדרגה של נעשה ונשמע.

ועדין יש ליתן טעם לפירוש רש"י: שבעה שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). יתר, ע"ש שיתר פרשה אחת בתורה, ואתה תחזה. יתרו, לכשנתגייר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו.

לכאורה, לפירושו נקרא יתרו לאחר שנתגייר. ותימה, שהרי נקרא יתרו בהיותו עדין כהן מדין. ככתוב: [פס' א'] וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כִּהְיָה מִדִּין וְגו', ובודאי עדין לא מל באותה שעה.

אלא יש לומר לפירוש רש"י שנקרא כך על שם העתיד, שעתיד להתגייר, וכדאמרו (ברכות ז'): שְׁמָא גְרָיִם. שם האדם גורם לו את מפעלות חייו.

שאם לא כן, כיצד נקרא יתר לפני גיורו, והרי פירוש רש"י שנקרא כך על שם שיתר פרשה אחת בתורה, ואתה תחזה. וכשיתר פרשת ואתה תחזה, בודאי שאז כבר מל. אלא מאי, שנקרא כך [יתר] על שם העתיד, שעתיד ליתר פרשת ואתה תחזה בתורה, הכי נמי שנקרא כך [יתרו] על שם העתיד, שעתיד להתגייר.

ולאחר גיורו נקרא חתן משה לבד, או חבב, ככתוב: [במדבר י, כט] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַבֵּב בֶּן-רַעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נִסְעִים | אֲנַחְנוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתוּ אֶתְּנוּ לָכֶם לְכָה אֶתְּנוּ וְהַטְבַּנּוּ לָךְ כִּי-יְהִי"ה דְבַר-טוֹב עַל-יִשְׂרָאֵל.

וכדפירש רש"י בפרשתנו: **חובב**, שחבב את התורה, וחובב הוא יתרו שנאמר **מִבְּנֵי חֶבְבֵי חֲתָן מֹשֶׁה** (שופטים ד, יא). עכ"ד.

ואשר על כן יש לומר שנקרא כך לאחר שנתגייר, על שם חיבת התורה. ועל דרך הצח, נקרא חֲתָן מֹשֶׁה לאחר גיורו, כדאמרה ציפורה בתו כאשר מלה את בנה בדרך במלון: (דבה) וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן-דְּמִים אָתָּה לִי. וכפירוש רש"י שם ותאמר. על בנה אתה [בנין] היית גורם להיות החתן שלי [משה] נרצח עליך. והיינו חֲתָן-דְּמִים. ואשר על כן לאחר מילתו וגיורו נקרא חֲתָן מֹשֶׁה, והוא מלשון חֲתָן-דְּמִים. ובוזה ינתן טעם מדוע נאמר בפסוקים הראשונים (א'ב'ה') יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה ג' פעמים בזה אחר זה. שהרי כבר הודיענו הכתוב שהוא חותן משה, ומה בא ללמדנו פעם אחר פעם. ויובן בדרך של אע"פ. אע"פ שהוא חותן משה, לא השכיל יתרו ללמוד ממנו להגיע לדרגת נעשה ונשמע. באשר דרגת נעשה ונשמע אינה מצד החקירה ההבנה והלימוד. אלא היא חלק מעצמותם של ישראל הדומים למלאכי השרת. וכל עוד שלא התגייר אין הוא בבחינת נעשה ונשמע, אלא עֲדֵין בבחינת נשמע ונעשה.

וזה שאמר יתרו למושה לאחר גיורו. עֲתָה שָׁמַע בְּקִלִּי אֵינְעֶזֶךָ. (פס' יט'). שהרי יש לשאול מנין לו ליתרו הכח והעצמה ליעץ למושה רבנו, אדון הנביאים. ולומר לו עֲתָה שָׁמַע בְּקִלִּי אֵינְעֶזֶךָ וגו'. ומאי עֲתָה. אלא כך אמר לו, עֲתָה משעשיתי מעשה ונתגיירתי, שָׁמַע בְּקִלִּי אֵינְעֶזֶךָ. כי זו העצה היא מן דרגת המלאכים של נעשה ונשמע.

ועל דרך הצח יעוין שהמלה עֲתָה מוטעמת בגרשיים. וכאומרו: עֲתָה שנגרשתי פעמיים מגויותי, פעם אחת מעבודה זרה ופעם שניה מהיותי גוי, לכן בדרגא זו, שָׁמַע בְּקִלִּי אֵינְעֶזֶךָ.

תרגום מכונה יונתן בתחילת הפרשה

וְשָׁמַע יִתְרוֹ אֹנוֹס מִדִּין

באחד מעלוני פרשת השבוע

יִתְרוֹ כֶּהֵן מִדִּין ♦ מדוע ת"י מכנה את יתרו 'חמור מדין'?

[וישמע יתרו חמור מדין חמיו של משה,

ת"י מתרגם כהן מדין - 'אנוס מדין' וראה בערוך (עוד אנוס)

שאנוס פירושו חמור שכן בלשון יונית קוראים לחמור אנוס.

וכוונת ת"י לגנותו בכינוי גנאי זה היותו כהן מדין בא לומר שהיה

כומר לע"ז, לכן כינהו 'חמור מדין'.² הערה 2 הערת סרק לענ"ד

2. לטעם דעתו שלשעבר היה כהן לע"ז, אך בעת שבא מבאר בת"י להלן שבא על דעת להתיידי. ריש לידע מדוע הכתוב לטעם אס' כב' פירש מע"ז תא ע"ם להתגייר, וראה ברש"י לעיל שהדומים היו מנדים את בנותיו מכין שפרש מע"ז, ומשמע שכבר היה זה מימים ימימה. וצ"ע.

עורבא פרח!!

איני יודע יונית, ור' נתן מרומי ודאי ידע.

במילון יסטרוב (ג'סטרו)

אֹנוֹס (אנוס) m. tyrannus, lord, ruler. (אנס)

Targ. Y. Ex. II, 16; XVIII, 1.

מפרש את המלה כאן במשמע מושל (גם במשמע גזלן אם הכתיב הוא אנס), השוו נא איך תרגם חמור או חמורים, ואז נוכל להחליט שהתרגום מכונה יונתן מתכוון כאן לחמור.

הרב גמליאל רבינוביץ נר"ץ פרשתנו כתוב וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת עֲפְרָה אִשְׁתּוֹ מִשֵּׁה אָחִי שְׁלוּחֵי, בילקוט שמעוני (רמז רס"ח) מובא על כך: "אחר שילוחיה – רבי יהושע אומר, שפטרה הימנו בגט".

א"ה. הדברים קשים מאוד להולמם. הגירושין אחר מתן תורה תלויים בגט. בגט יש הרבה פרטים שקשה מאוד לומר שהיו אפשריים אז. למשל הגט צריך להמסר בפני שני עדים כשרים, השאלה אם לפני מתן תורה היתה מציאות של עדים.

ובספר מרפסן איגרי בפרשתנו, הקשו, וז"ל: כיצד חזר משה ונשא את ציפורה אחר "שפטרה הימנו בגט", והלא במסכת זבחים (ק"א ע"ב) שנינו: "משה רבינו כהן גדול היה", וגרושה הלא אסורה אפילו לכהן הדיוט, כפי שנאמר "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקַּח (ויקרא כא, ז) "עב"ל.

א ותירץ שם הגאון רבי משה סאקס שליט"א, מח"ס "מתנת משה", וז"ל: יתכן שמשה רבנו נעשה לכהן גדול רק לאחר הקמת המשכן, אבל לא קודם לכן, ולכן יכול היה להחזיר את גרושתו. עב"ל.

א"ה. נכון אמנם שכוחן הדיוט שנשא אלמנה ונתמנה כוהן גדול אינו חייב לגרשה. אבל כאן לא מסתבר שאם נשא גרושה לפני שנתכהן שיוכל להשאר עם אשתו.

ב עוד תירץ שם ידידי הגאון רבי מנחם מנדל גייגר שליט"א, מח"ס "תורה ושבת", וז"ל: הגט שנתן משה רבנו לציפורה היה על תנאי שלא יחזור ויקחנה שוב לאשה, ובמקרה שיחזור ויקחנה לאשה, הגט בטל. לכן יכול משה רבנו לחזור ולקחתה לאשה, ולא עבר בכך על איסור של מחזיר גרושתו. עב"ל. **א"ה.** מפולפל ואינו נכון.

ג עוד תירץ שם הרב יחזקאל שיינפלד שליט"א, וז"ל: אומנם קודם מתן תורה קיימו האבות את כל התורה כולה, אולם, כתבו הראשונים שהיכן שנראה להם שיש צורך לעבור על מצוה מסויימת היו עוברים. ומשה רבינו סבר שבמקרה זה, רצונו של הקב"ה שיחזיר את ציפורה אשתו, ולכן חזר ונשאה. עב"ל.

ד עוד תירץ שם הרב יחזקאל שיינפלד שליט"א, וז"ל: משה רבינו לא ידע בעת ההיא שעתיד הוא להיות כהן גדול, ובפרט שקודם חטא העגל, הבכורים היו אלו שעבדו את עבודת המשכן, ומשה רבינו הרי היה הקטן במשפחתו. עב"ל.

ה עוד תירץ שם הרב אברהם דוד קליין שליט"א, וז"ל: ברש"י (שמות ה, יד) מובא, שלאחר שמשה רבינו סירב להישלח לפרעה, ואמר להקב"ה "שְׁלַח נָא בְּיָדִי תְּשַׁלַּח (שמות ה, יא)", כלומר, ביד אהרן שאותו אתה רגיל תמיד לשלוח, (רש"י שם), – נענש משה רבינו ונלקחה ממנו הכהונה וניתנה לאהרן. לכן יכול משה לחזור ולשאת את צפורה, שכן היה זה לאחר אותו מאורע, ומאז פסק משה רבינו מלהיות כהן. עב"ל. **א"ה.** אינו נכון! לכל הפחות בשבעת ימי מילואים וביום השמיני היה משה כהן גדול.

ו לענ"ד י"ל בס"ד שהנה בפרשת אמור (בתחילתה) נאמר: "אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן", ולאחר מכן מפרטת התורה את כל הצווים המיוחדים שנאמרו לכהנים. ומכיון שבתורה נאמר "בני אהרן" נמצא שרק מבניו של אהרן התחילו החיובים המיוחדים של הכהנים, ובכלל זה איסור נישואין עם גרושה, שכתוב שם בפרשה, ואם כן משה רבינו לא היה לו איסור כלל לשאת גרושה. והבן.

זרע שמשון. עשרת הדברות. הנה עשרת הדברות היו כתובים, חמשה על לוח זה, כנגד חמשה על לוח זה, נמצא ד'אנכי הוא כנגד 'לא תרעז' ו'לא יהיה לך' כנגד 'לא תנאף' ו'לא תשא' כנגד 'לא תגנוב' ו'זכור את יום השבת' כנגד 'לא תענה' ו'כבד את אביך' כנגד 'לא תחמוד'. ויש לקשרם יחד כל אחד כנגד מה שמכוון אליו:

'אנכי – לא תרעצ', דבמאמר 'אנכי ה' אלוקיך' בא גם להזהיר את האדם שישתדל לכוון בתפילתו, שתפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה, וזה נרמז במאמר 'אנכי ה' אלוקיך עפ"י מה שאמרו (ברכות כח): דאמר ריב"ז לתלמידיו, כשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים, ולכך 'אנכי' מכוון כנגד 'לא תרעצ', שעוון רציחה הוא מה שמוציא את הנשמה מהגוף וזה כעין תפילה בלא כוונה. ועוד י"ל דמי גרם לבני ישראל שיעשו את העגל ויעברו על 'אנכי ה' אלוקיך' זה היה מפני שהרגו לפני כן את חור ועברו על 'לא תרעצ' 'לא יהיה לך – לא תנאף'. י"ל עפ"י הידוע מחז"ל שמי שעובר על זנות מוליד בנים זרים שמכעיסים לבוראם ועוברים על 'לא יהיה לך'. ועוד דמצינו שעבודה זרה נקרא 'זנות', דכתיב 'וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נְכַר הָאָרֶץ' (דברים לא, טז). וממילא חזינן שב' עבירות הללו אחד הם.

'לא תשא – לא תגנוב', י"ל עפ"י מש"כ רש"י (ויקרא יט יא) מחז"ל דמי שגונב סופו לישבע לשקר. ועוד דאמרו (נדרים ז:): שבכל מקום שהזכרת ה' מצויה, עניות מצויה, דמי שמזכיר שם ה' לשוא, גורם עניות לעולם, ונמצא דעובר על 'לא תגנוב', שגונב טובה מן העולם וע"י כך נגרם אורך הגלות.

'זכור את יום השבת – לא תענה'. השבת היא אות בין הקב"ה ובין ישראל, ו'שְׁאֲרִית יִשְׂרָאֵל'... וְלֹא יִדְבְּרוּ כְזָב (עפניה ג, יג), והשבת היא זכר לבריאת העולם שנברא במאמרו, ומי שמדבר שקר, פוגם במאמר פיו, והאמת מקיים את העולם, והשקר מכלה את העולם, ונמצא דאם אינו משקר, אז עדותו על האות של שבת מתקיימת, אך מי שמשקר אינו יכול להעיד על השבת, שעדותו לא מתקבלת.

ולפי"ז יובן מה שמצינו (דמאי פ"ד מ"א ובפירוש הרע"ב) שעם הארץ אימת שבת עליו יותר מבחול, ובשבת אינו חשוד לשקר, ולא מצינו דבר זה בשאר עבירות, והיינו משום שעבירה זו חמורה מאד בעיניהם לעבור עליה בשבת, לפי שכנגד 'זכור את יום השבת', יש את הציווי של 'לא תענה ברעך עד שקר'.

'כבד את אביך – לא תחמוד'. עפ"י מה שאמרו (ע"ז ה:): אמר ריש לקיש בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא לא חטאו אנו כמי שלא באנו לעולם. ופירש: רש"י שכל זמן שהם קיימים אין אנו חשובים לכלום עכ"ל. וי"ל שלכך הזהיר נגד 'כבד את אביך' הציווי של 'לא תחמוד', לרמוז שלא יחמוד את מיתת אביו בשביל כבודו. וי"ל שאכן לכך מבטח הקב"ה שכר על כיבוד אב ואם שיזכו לאריכות ימים, כדי לומר לאדם שאל ידאג משום כבודו שנחסר ע"י אביו, כי אם יכבד את אביו יאריכו ימיו, ויתארך גם כן כבודו.

הפטרת יתרו

ישע"י ו ה נֶאֱמַר אֲוִי-לִי כִי-נִדְמִיתִי רש"י. **כי נדמית** – הנני מת, [שלא הייתי כלאי שאראה פני השכינה. והוגמתו מלנינו במנוח "מות נמות פי אלהים ראינו" (שופטים ג, כב). נדמיתו] – כמו "כי נדמה כל עם פנען" (עפניה ח, יא).

הערה ממשא ארנד נר"ו.

שלוס! יש 2 שרשים דמה מנחי ל"ה, ודמם מהכפולים. בשירת הים יִדְמֹו פְּאָבָן יש דגש לכן השורש דמס.

שאלתי: בתהלים מ"ט יג: וְאָדָם בִּיקָר בַּל יִלִּין נִמְשַׁל בְּבִהְמוֹת נִדְמֹו בלי דגש.

רש"י מפרש לשון דממה מדוע? בפשטות זה לשון דמיון כמו נמשל שבתחילת הפסוק. מגליון תהלים מט ב

נִמְשַׁל בְּבִהְמוֹת נִדְמֹו: פתח ביחיד וסיים ברבים, היש הבדל בין דמיון למשל?

ראב"ע: והנה האדם נמשל כבהמות, שימותו גם הם כמותם. ונדמו - נכרתו. והירושלמי (ר' חיים אל מקאדס?) אמר: נמשל - האחד שהוא הפרט; נדמו - הכלל. ע"כ. הירושלמי מופיע בראב"ע כנראה פירש כידידנו נר"ו נמשל כמו נדמו. רד"ק: ונדמו הוא ענין דמיון, והוא כפל לשון. או פירוש נדמו - נכרתו, כמו "נדמה נדמה מלך ישראל (הושע י, טו)". כלומר: כמו הבהמות שנכרתו במותן [אולי הכוונה שבהמות עומדות לשחיטה], כן האדם הרע נכרת במותו, שלא תשאר נשמתו אלא תאבד; כמו שכתוב "הפכת הפכת הנפש התיא (במדבר טו, לא)".

רד"ק בספר השורשים. וענין אחר ונדמיתו אמר (הושע ד, ה). והנפעל כי נדמה כל עם פנען (צפניה א, יא), בשחר נדמה מלך ישראל (הושע י, טו), נדמתה אשקלון (ירמיהו מז, ח), או לי כי נדמיתו, איך נדמיתו (עובדיה א, ה), נדמו עמי מבלי תדעת (הושע ה, ו). ויש לפרש מזה נדמה שמרון מלכה (הושע י, ז). והשם נדמי ימי אלכה (ישעיהו לח, י), בפלס פרי, שבי, צבי. ויש מפרשים מענין זה אמר כגון נדמה (יחזקאל יט, י). כלם והדומים להם ענין כריתה וכליון. ויתכן לפרש מענין זה אף על פי שאינם משרשו [במלים הבאות השורש הוא דמם אבל מתפרש מיתה וכריתה] כי יי אלהינו נדמנו (ירמיהו ח, יד), ונדמה שם (שם), יבשו רשעים ידמו לשאול (תהלים לא, יח), ונדמו נאות השלום (ירמיהו כה, לו). ומזה הענין עינו נגרה ולא תדמה (איכה ג, מט), כלומר לא תפסוק.

שתי הערות קריאה מההפטרה שכמדומה שלא שמים אליהם לב

ו ה **כי את-המלך**: המילה **כי** מוטעמת ברביע טעם מפסיק, כך הדבר במדויקים¹¹, ולא בדרגא

ו **במלך חים**: הק"ו פתח

פן לתכם ויתכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר גליונות <https://gilyonot.jewishoffice.co.il>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכ"י)

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺

¹¹ כא"צ ולנינגרד